

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Olomouc 2016

Libor Sukup

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra biologie

Bakalářská práce

Libor Sukup

Význam organizace Junák - český skaut, z. s.
pro realizaci environmentální výchovy

Olomouc 2016

vedoucí práce: Mgr. Monika Morris, Ph.D.

Čestné prohlášení

Čestně prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně pod vedením Mgr. Moniky Morris, Ph.D. s použitím uvedené literatury a dalších pramenů.

V Olomouci dne.....

Podpis.....

„Pokusme se zanechat tento svět o trochu lepším,
než jaký byl, když jsme na něj přišli.“

Robert Baden-Powell

Za odborné vedení, pomoc a věnovaný čas při psaní bakalářské práce bych chtěl vyjádřit své poděkování vedoucí bakalářské práce Mgr. Monice Morris, Ph.D.

Děkuji také všem vyučujícím na katedře biologie za informace a znalosti, které mi předali během studia.

Největší dík patří mým rodičům, kteří mě dokáží ve všem podpořit a mají se mnou trpělivost. Bez nich by tato práce nikdy nevznikla.

OBSAH

ÚVOD	7
1. CÍLE PRÁCE	8
2. METODY A POSTUP ZPRACOVÁNÍ	10
3. SOUČASNÝ STAV ŘEŠENÉ PROBLEMATIKY	12
3.1 Environmentální výchova a její cíle.....	12
3.2 Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta	13
3.3 Právní zakotvení environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty	13
3.4 Skauting a jeho poslání	14
4. MYŠLENKOVÉ ZÁKLADY SKAUTINGU A HISTORICKÝ PŮVOD VZTAHU K PŘÍRODĚ	16
4.1 Předchůdci skautingu	16
4.2 E. T. Seton a lesní moudrost	17
4.3 R. Baden-Powell a skauting	19
4.4 A. B. Svojsík a Junák	20
5. HISTORIE ČESKÉHO SKAUTINGU	22
6. PŘÍNOS SKAUTSKÉ ORGANIZACE PRO REALIZACI ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVY	23
6.1 Principy skautingu.....	25
6.2 Skautská výchovná metoda	26
6.2.1 Zákon a slib.....	28
6.2.2 Symbolický rámec	29
6.2.3 Příroda.....	33
6.3 Skauti na Zemi	34
7. POTENCIÁL SKAUTSKÉ ORGANIZACE	35
8. UKÁZKA Z ODDÍLOVÉ ČINNOSTI	37
ZÁVĚR	39
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ	41
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	44
SEZNAM PŘÍLOH	45

ÚVOD

Volný čas a příroda jako součást lidského života – dva fakty, které se týkají všech lidí bez rozdílu, a dva impulzy, které vedly ke vzniku celosvětového hnutí zvaného *skauting*. Skautské hnutí vzniklo na počátku 20. století jako reakce na neodkladnou potřebu změnit současný postoj a nahlížení člověka na svět. Materialistický životní styl, konzumní způsob života, neuvědomování si významu přírody, společně se zastaralými a neúčinnými pedagogickými metodami přivedly R. Baden-Powella k vytvoření nového výchovného systému známého jako skauting. V různých zemích může mít skautské hnutí odlišnou podobu, ale všude na světě je skauting výchovnou organizací dětí a mládeže, jejímž posláním je všestranný rozvoj osobnosti člověka, který bude připraven po celý život plnit povinnosti k sobě samému, bližním, vlasti a přírodě (Šantora, 2012). Téma práce se týká **povinnosti k přírodě**, která je zakotvena ve dvou ze tří principů skautingu (kap. 6.1.1). Povinnost k přírodě lze chápat v souladu s principy a metodami stanovenými zakladatelem skautingu R. Baden-Powellem, jako ochranu a citlivé vnímání přírody, úctu a respekt ke všemu živému.

Vnitřní hodnota všech živých bytostí může být také zdůvodněním vzniku a praktikování environmentální výchovy, jak uvádí Činčera (2007). Dle Činčery (2007) jsou pro toto zdůvodnění stěžejní myšlenky a úvahy německého teologa, filozofa a etika Alberta Schweitzera, pro kterého je každá živá bytost hodna úcty a základní etické ohleduplnosti. Pokud se, dle Činčery (2007), lidé s touto myšlenkou ztotožní, stává se pro ně environmentální výchova samozřejmou součástí etické výchovy člověka.

Environmentální výchova je „projektem, který se snaží změnit postoje lidí - ovlivnit způsob, jakým chápou, hodnotí a interpretují svět“ (Činčera, 2007, s. 9).

Společným tématem skautingu a environmentální výchovy (dále už jen EV) je tedy vztah k přírodě. Jsem dlouholetým a stále aktivním skautem, vůdcem skautského oddílu čítajícího přes 40 členů, organizátorem táborů a lektorem v ekologickém centru a nesouhlasím s kritikou veřejnosti nebo konzervativních skautů, kterou občas slyším, že se současný skauting od přírody odvrací. Naopak. Na základě vlastní zkušenosti předkládám hypotézu, že skauting výrazně přispívá k realizaci EV a šíření environmentálních myšlenek, neboť skautský program splňuje některé z dílčích cílů EVVO uvedených v SP EVVO ČR.

1. CÍLE PRÁCE

ZADÁNÍ PRÁCE

„Cílem práce bude zmapovat environmentální tematiku v programu organizace Junák – český skaut, z. s. Student zhodnotí potenciál skautské organizace a její přínos pro realizaci EVVO v ČR. Práce se zaměří na kategorie vlčata/světlušky a skauti/skautky. Součástí práce bude rovněž kapitola věnovaná historické proměně vztahu k přírodě z pohledu českého skautingu.“

INTERPRETACE ZADÁNÍ A FORMULACE CÍLŮ

Práce je zaměřená na *vztah k přírodě* v programu organizace Junák – český skaut, z. s., který je jedním ze základních pilířů skautské ideologie (kap. 6.1.1). V úvodních kapitolách jsou definovány EV a její cíle, EVVO a právní zakotvení EVVO. Formulovány jsou také pojmy související se skautingem, aby bylo jasně vymezeno, co je to skauting, jaké je jeho poslání a cíl (kap. 3. 4). Součástí práce je rovněž kapitola věnující se historické proměně organizace a proměně vnímání vztahu k přírodě (kap. 4.). Cílem úvodních kapitol je pochopení řešené problematiky v širších souvislostech a v kontextu historie.

Přínos skautské organizace Junák – český skaut, z. s. pro realizaci EV (kap. 6.), je hodnocen na základě dílčích cílů EVVO pro děti a mládež, uvedených v SP EVVO ČR. Plnění dílčích cílů EVVO pro děti a mládež je hodnoceno ve skautské organizaci v několika oblastech:

- zakotvení vztahu k přírodě ve Stanovách organizace a v základních principech skautingu (kap. 6.1.1)
- skautská výchovná metoda – fenomén, jímž se skauting odlišuje od všech ostatních organizací (kap. 6.1.2)
- skautský program ve skautských stezkách (kap. 6.1.3)
- globální projekt Skauti na Zemi rozvíjející myšlení v souvislostech a zodpovědnost za své chování (kap. 6.1.4)

Potenciál skautské organizace je hodnocen na základě velikosti členské základny v jednotlivých letech ve 21. století (kap. 7.). V grafickém znázornění vývoje členské základny Junáka se odráží spousta faktorů – konkurenční boj, schopnost reagovat na potřeby současné společnosti, aktualizovat skautský program.

V práci je také přiblíženo vnímání přírody ve skautské praxi na konkrétních příkladech skautského programu ve vybraném oddíle (kap. 8.).

2. METODY A POSTUP ZPRACOVÁNÍ

V současné době je k dispozici řada publikací zabývajících se problematikou skautingu. Jedná se však do značné míry o publikace obecného charakteru. S dostupností informací zaměřených na jeden konkrétní směr, zvláště pak na přírodní princip ve skautském hnutí, je to komplikovanější. Z uvedeného důvodu chci zpracovat rešerši orientovanou na environmentální tematiku v rámci hodnot skautingu se zaměřením na to, jak zapadá do Státního programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice (SP EVVO ČR).

Pro uvedené účely je nutné nastudovat publikace, které se staly zakládajícími listinami skautského hnutí, aby byla zřejmá historie a důvod vzniku skautského hnutí. Jedná se o knihy celosvětového významu *Skauting pro chlapce* (Baden-Powell, 2007) a *Knihla lesní moudrosti* (Seton, 1991). Pro část práce zabývající se skautskou organizací v českých zemích je nezbytná zakládající publikace českého skautingu *Základy junáctví* (Svojsík, 1991) a novodobá publikace shrnující 100 let českého skautingu *Skautské století* (Šantora, 2012).

Důležitým dokumentem pro vysvětlení pojmů ve spojení se současným českým skautingem jsou *Stanovy* (2014) spolku Junák – svaz skautů, z. s.

Část práce o přínosu skautské organizace vychází z aktuálních skautských materiálů zabývajících se skautským programem. K dispozici jsou současné verze stezek pro vlčata a skauty, které tvoří nosný základ skautského programu a jsou určeny dětem ve věku 8 – 15 let (Klápště et al., 2008). Pro skautské vedoucí jsou určeny metodiky, které pomáhají správnému pochopení významu stezek a zároveň nabízí možnosti, jak se stezkami pracovat. K tématu práce je využita skautská metodika *Příroda kolem nás* (Klápště et al., 2008). Nutno říci, že v současné době je tato metodika jedinou aktuální publikací věnující se tématu přírody ve skautingu.

Potenciál skautské organizace je hodnocen na základě *Výročních zpráv* (2001 – 2014) Junáka, které mimo jiné uvádějí statistiky počtu registrovaných členů ve všech kategoriích v organizaci v daném roce.

Empirická část práce vychází z vlastní realizace nebo přímého pozorování aktivit skautského programu ve vybraném skautském oddíle. Jsem dlouholetým vedoucím

chlapeckých družin ve skautském oddíle, který teď také vedu. Už 10 let si připravuji program na pravidelné družinové schůzky pro vlčata i skauty a organizuji letní chlapecké tábory.

Z environmentálních publikací se jedná především o dokument *SP EVVO ČR*, který je stěžejním podkladem celé práce. Důležitý je svým zaměřením, neboť se snaží působit na všechny složky lidské společnosti. Pro práci se staly základem především obecné dílčí cíle SP EVVO ČR zaměřené na děti a mládež.

3. SOUČASNÝ STAV ŘEŠENÉ PROBLEMATIKY

Skauting je výchovnou organizací dětí a mládeže, která se od ostatních organizací odlišuje svou ideologií a výchovnou metodou. Skauty široká veřejnost zná a většinou si je hned spojí s přírodou, ale hlubší význam skautského hnutí veřejnosti uniká.

Environmentální výchova je pro většinu veřejnosti neznámým pojmem. Pokud ji někdo zná, neví, co přesně si pod tímto pojmem představit a už vůbec ne, jak ji uchopit.

Proto je potřeba hned na začátku formulovat a vymezit základní pojmy související s tématem bakalářské práce.

3.1 Environmentální výchova a její cíle

Dle Činčery (2007) se pojem **environmentální výchova** (EV) poprvé objevil už v roce 1947 na konferenci Mezinárodní unie ochránců přírody. Definována byla ale až na První mezivládní konferenci o EV v roce 1977 v Tbilisi: „*Cílem environmentální výchovy je*

1. posílit naše vědomí a porozumění ekonomické, sociální a ekologické provázanosti v městských i venkovských oblastech; 2. poskytnout každému příležitost dosáhnout znalostí, hodnot, názorů, odpovědnosti a dovedností k ochraně a zlepšování životního prostředí; 3. tvořit nové vzorce chování jednotlivců, skupin i společnosti jako celku vstřícné k životnímu prostředí“ (Tbilisi Declaration 1977, Činčera, 2007, str. 12).

Hlavním cílem EV je dle Leskovcové (et al., 2012) odpovědné chování, kdy si jsou lidé vědomi následků dopadů svého chování na životní prostředí a aktivně se zapojují do činností vedoucích ke zlepšení kvality životního prostředí a života vůbec. Toho lze v EV dosáhnout dle Činčery (2007) formováním **znalostí, postojů, kompetencí k jednání** a vzbuzením **silné motivace** ke změně.

Druhým důležitým cílem EV je objektivní informovanost o stavu a vývoji životního prostředí. Dle Leskovcové (et al., 2012) velká část společnosti nemá bližší kontakt s přírodou, proto je potřeba všeobecně vrátit povědomí o prostředí, ve kterém žijeme, tak aby si lidé byli vědomi následků svého chování.

A právě kvůli definici, za kterou se dát ukrýt téměř vše, a nelehkým cílům, se z EV stává klíčový ale těžce uchopitelný druh výchovy, což se odráží i v jeho odlišném chápání.

3.2 Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta

EV v ČR je uplatněna především ve **Statním programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty** (SP EVVO ČR), který byl přijat vládou ČR v roce 2000. Podle tohoto programu je **environmentální vzdělávání, výchova a osvěta** (EVVO) chápána jako *„vzdělávání, výchova a osvěta, které vedou k myšlení a jednání, které je v souladu s principem trvale udržitelného rozvoje, k vědomí odpovědnosti za udržení kvality životního prostředí a jeho jednotlivých složek a k úctě k životu ve všech jeho formách“* (Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, § 16).

Hlavním cílem EVVO je dosažení trvale udržitelného rozvoje (TUR). TUR má spoustu definic, ale nejvíce výstižnou a používanou definicí je definice ministerské předsedkyně Norska G. H. Bruntlandové uvedená ve zprávě Naše společná budoucnost (Korčák, 1991): *„Trvale udržitelný rozvoj je takový způsob rozvoje, který uspokojuje potřeby přítomnosti, aniž by oslaboval možnosti budoucích generací naplňovat jejich vlastní potřeby.“*

EVVO je tedy nadřazeným pojmem a EV je jedním z prostředků, kterým EVVO působí na všechny lidi, bez ohledu na věk nebo vzdělání, aby bylo dosaženo trvale udržitelného rozvoje.

3.3 Právní zakotvení environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty

SP EVVO ČR je základním a stěžejním strategickým dokumentem, který zajišťuje dlouhodobý rozvoj EVVO v ČR. SP EVVO ČR vychází z platných mezinárodních závazků a předpisů Evropské unie (EU). Jsou to především:

- Agenda 21 – globální strategický a akční plán, který stanovuje konkrétní kroky k udržitelnému rozvoji (přijata na summitu OSN v Rio de Janeiru v r. 1992)
- Směrnice č. 90/313/EHS, o svobodě přístupu k informacím o životním prostředí
- Agenda 2000 – všeobecný akční program EU o rozšíření a reformě společných politik (přiját 15. července 1997)

Impulzem pro právní zakotvení EVVO v ČR bylo především úsilí české vlády stát se členem EU. V procesu příprav ke vstupu ČR do EU se stalo zlepšení stavu životního prostředí jednou z nejvyšších priorit české vlády.

Prvním vládním dokumentem, který se týkal výhradně ekologické výchovy, bylo **usnesení vlády ČR č. 232/1992 ke strategii státní ekologické výchovy** na 90. léta. Dalšími vládními dokumenty dle Máchala (et al., 2012), které souvisí v současnosti s EVVO v ČR, jsou především:

- Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí
- Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny
- Zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí ve znění pozdějších předpisů (§ 13 EVVO)
- Zákon č. 563/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (§ 2 Zásady a cíle vzdělávání)
- SP EVVO ČR (usnesení vlády č. 1048/2000) a příloha Akční plán SP EVVO ČR
- Strategie udržitelného rozvoje ČR (usnesení vlády č. 1242/2004)

3.4 Skauting a jeho poslání

Jak uvádí Čáda (1913), skauting je výchovným systémem, který doplňuje výuku a výchovu v rodině a ve škole. Jeho síla a přínos tkví v mnohostrannosti, se kterou přistupuje k výchově jedince a kterou zároveň v jedinci rozvíjí.

Organizace Junák – český skaut, z. s. je definována jako „*dobrovolný, nezávislý a nepolitický spolek, jehož posláním a účelem je – v souladu s principy a metodami stanovenými zakladatelem skautského hnutí Robertem Baden-Powellem a zakladatelem českého skautingu A. B. Svojsíkem – podporovat rozvoj osobnosti mladých lidí; jejich duchovních, mravních, intelektuálních, sociálních a tělesných schopností tak, aby byli po celý život připraveni plnit povinnosti k nejvyšší Pravdě a Lásce; sobě samým; bližním, vlasti, celému lidskému společenství a přírodě*“ (Stanovy, 2014, hlava 1). Oba tyto popisy skautského hnutí vystihuje krátká věta z Charty českého skautingu: „*Skauting je myšlenkou živou a burcující, která nenechává lidi, kde jsou, ale vede je dál a výš, protože je promyšleným systémem výchovy a sebevýchovy*“ (Charta, 2005, str. 1).

Cílem skautského hnutí je vychovat z dětí a mládeže dospělé osobnosti, které mají pevné zakotvení v osobních i společenských hodnotách, znají své místo ve společnosti a nebojí se bát aktivně vystupovat do společenského dění – skauting vychovává k aktivnímu a odpovědnému životu.

4. MYŠLENKOVÉ ZÁKLADY SKAUTINGU

A HISTORICKÝ PŮVOD VZTAHU K PŘÍRODĚ

Aby mohlo být plně porozuměno významu skautského hnutí, musíme se podívat do historie vzniku skautingu, neboť právě historie bývá často klíčem k pochopení.

Skauting jako výchovný systém není dílem náhody. Je odpovědí na výzvy a potřeby sociálního prostředí. Skautské hnutí kdekoli na světě musí umět pohotově reagovat na změny

a potřeby společnosti a aktualizovat svůj program, aby stále odpovídal představám společnosti a byl pro ni stále atraktivní. Aktualizovat se musel podle situace i vztah k přírodě, která je pro skauty „*nejlepším životním prostředím, pravým domovem, učebnou i učitelkou, dílnou, tělocvičnou i posilovnou, léčebným i rekreačním prostředím*“ (Rusek, 2003, str. 5).

4.1 Předchůdci skautingu

O výchově mládeže můžeme říci, že sahá k samotným kořenům lidstva. Proto myšlenkové základy, ze kterých při svém vzniku čerpá samotné skautské hnutí, vychází z názorů a myšlenek filozofů a myslitelů, kteří zastupují různá historická období i území napříč dějinami lidstva.

První inspiraci skauting našel v antickém Řecku v pojmu *kalokagathia*. Z výchovného hlediska je kalokagathia ideálem, který poukazuje na výchovu jedince s ohledem na jeho celistvost a všestrannost (Parry, 2006). Výchova celého člověka je chápána jako harmonie těla a duše, jejímž výsledkem mám být krásný a dobrý člověk.

V poctivosti a spravedlnosti se skautům stali vzorem středověcí **rytíři** a jejich ideály. Baden-Powell (2007) vidí nejlepší způsob, jak u chlapců rozvíjet smysl pro čestnost a spravedlnost, při hrách v přírodě, kde je zásada fair-play nepsaným pravidlem. Stejně tak by se skauti měli jako potulní rytíři vydávat na výpravy, při kterých by měli spát pod širým nebem.

Důležitým obdobím se pro skautskou ideologii stala také **renesance**. Dle Svojsíka (1991) se renesancí obrodilo lidstvo a začalo opět cítit lásku k životu a přírodě. Francouzský spisovatel, lékař a botanik Francois Rabelais na přelomu 15. a 16. století obracel mládež k přírodě, manuální činnosti a tělesnému cvičení. Položil základy přirozené

výchovy. Francois Rabelais hlásá, že se má výchova odehrávat „v přírodě, pro přírodu a ve shodě s přírodou“ (Svojsík, 1991, str. 15). Dobré je podle Rabelaise jen to, co odpovídá přírodě, a v návratu k ní se skrývá tajemství veškeré etiky i vědy.

O sto let později s F. Rabelaisem souhlasil „učitel národů“ Jan Amos Komenský, který je pro skauting vzorem mimo jiné pro zásadu „*škola hrou*“. Pro Komenského je příroda jediným a pravým zdrojem vzdělání lidstva a každý rozumný člověk, který chce vychovávat nebo vzdělávat, by se měl podle Komenského řídit přírodou (Šantora, 2012; Svojsík, 1991).

Skauting při svém vzniku oslovily také názory a myšlenky francouzského filozofa a spisovatele Jean Jacques Rousseaua žijícího v 18. století (Svojsík, 1991). Goethe o jeho díle Emil čili o výchově napsal, že je návodem na radostné dětství a základem **přirozené výchovy**, tedy výchovného naturalismu. Podle Svojsíka (1991) Rousseau ve své době probouzí porozumění pro odlišnost dětské duše a volá po návratu k přírodě a do přírodního stavu. Podle Rousseaua jsou města propastmi lidskosti. Lidé by měli odejít pryč z měst zpět do přírody.

Zvláště americký, ale i evropský skauting ovlivnily myšlenky amerického spisovatele, filozofa a zálesáka z 19. století Henryho Davida Thoreau. Po dvouletém pobytu u jezera Walden u Concordu v Massachusetts napsal knihu *Walden aneb život v lesích*, která inspiruje mládež i v dnešní době (Šantora, 2012; Rusek, 2003).

Se vznikem samotného skautského hnutí se pojí jména dvou osobností. Za zakladatele skautingu je ve světě považován především anglický lord R. Baden-Powell, ale „romantický a láskyplný“ vztah k přírodě, který skauti hledají a rozvíjejí, pochází od amerického E. T. Setona. Dle Šantory (2012) mají oba dva velikáni na výchovu mládeže v mnohém stejný pohled, v dílčích názorech se ale rozcházel.

4.2 E. T. Seton a lesní moudrost

Svojsík (1991) uvádí, že potřeba přirozené výchovy, hlubšího přilnutí k přírodě, přiblížení školy a výchovy opravdovému životu byla moderním člověkem během 19. století pocítována stále silněji. V Americe tyto ideály nejvíce prosazoval E. T. Seton.

Celým jménem Ernest Evan Thompson Seton žil v letech 1860 – 1946. Byl spisovatelem, přírodovědcem, malířem, znalcem indiánů a je zakladatelem **woodcraftu – lesní moudrosti**. Narodil se v Anglii, ale od šesti let žil v Kanadě a USA.

Příroda pro něj byla vším už od dětství. Ve čtrnácti letech založil se svými kamarády družinu Robina Hooda, se kterou tábořili v přírodě a hráli si na indiány (Seton, 1991). Osobní setkání s indiánem Časkou z kmene Krí Setona velmi výrazně ovlivnilo. Z náruživého lovce se stal ochránce přírody a po zbytek života mu byli indiáni vzorem v soužití člověka s přírodou (Šantora, 2012). V 80. letech 19. století začal psát Seton (2005) do amerických časopisů a sborníků články zabývající se výraznou reformou výchovy mládeže, neboť propagoval ideu šťastného a zdravého dětství v souladu s přírodou. Setonovo učení vychází často z vlastních zkušeností a prožitků s přírodou.

V roce 1902 založil E. T. Seton společenství *Woodcraft Indians*, pro které sepsal příručku *Svitek březové kůry* (2013). Seton se snažil své myšlenky rozšířit i do Evropy, ale neúspěšně. V roce 1906 se sešel v Anglii s R. Baden-Powellem za účelem pomoci šíření woodcraftu v Anglii. Na krátkou dobu vzniklo mezi dvěma reformátory výchovy přátelství. R. Baden-Powell však ve své základající publikaci *Scouting for boys* otiskl Setonovy materiály a spisy, aniž by uvedl pravého autora těchto myšlenek. Vše si navíc upravil do svého stylu, na který byl jako voják zvyklý – uniformy a kázeň, což se Setonovi nelíbilo ještě víc (Pecha, 1999; Šantora, 2012).

V roce 1909 se v USA uchytil skauting a o rok později vzniká v Americe skautská organizace *Boy Scouts of America* (BSA). Do jejího čela byl zvolen E. T. Seton, ale brzy nastaly konflikty, když Seton začal prosazovat indiánský směr činnosti skautské organizace proti vůli ostatních činovníků. Jeho snahy byly zamítnuty a BSA pokračovala v činnosti a vývoji podle vzoru anglické skautské organizace. V roce 1915 odešel Seton z BSA a založil organizaci *The Woodcraft League of America*, která se rozšířila i do Evropy (Šantora, 2012).

Woodcraft – lesní moudrost. Zjednodušeně by se dalo říct, že „*lesní moudrost je životní moudrost*“ (Pecha, 1999). **Woodcraft je výchovné hnutí, které klade důraz na výchovu člověka prostřednictvím vlastních zkušeností a prožitků při pobytu v přírodě.** Woodcraft má vést člověka k lidství a celoživotnímu všestrannému rozvíjení těla i duše (*Svitek*, 2013). K tomu slouží dvanáct zásad zákona lesní moudrosti, které člověka nabádají, aby byl čistý, silný, ochráncem přírody, pravdomluvný, pokorný, férový, odvážný, mlčenlivý, poslušný, laskavý, ochotný a radostný (Pecha, 1999).

Seton nechtěl udělat z chlapců indiány, ale dával jim je za vzor jako příklad přírodního člověka k hravému napodobení, zamyšlení, hodnocení a dospívání. Seton chlapce učil, aby do přírody vstupovali s otevřenými očima i duší a tlumeným projevem. Chtěl, aby hledali lesní moudrost a svou pravou přirozenost v radosti z pohybu v čistém prostředí, z poznávání všeho živého i neživého, z rozjímání o řádu světa a o svém poslání v něm (Pecha 1999).

4.3 R. Baden-Powell a skauting

Celým jménem Robert Stephenson Smyth Baden-Powell (B. P.) žil v letech 1857 – 1941 v Anglii. Povoláním byl voják, je zakladatelem skautingu a byl jeho světový náčelník.

B. P. odjakživa lákala příroda. Jako malý maloval mapy parků a pozoroval ptactvo, se svými staršími bratry se během prázdnin plavil po širém moři, v lesích lovil králíky a vařil si je, stopoval a pozoroval zvěř. Šantora (2012) a Baden-Powell (2007) uvádí, že B. P. v devatenácti úspěšně absolvoval přijímací řízení na vojenskou akademii Sandhurst a splnilo se mu přání cestovat. Jako důstojník začal sloužit v Indii, která byla anglickou kolonií.

Ve volném čase se vydával na výpravy do džungle, pozoroval přírodu a učil se od domorodců, jak se v ní pohybovat (Šantora, 2012; Baden-Powell, 2007).

Mimo Indii se B. P. dostal také na území Afganistanu a svoji vojenskou službu zakončil v Jižní Africe. Tam, v malé pevnosti Mafeking, využíval během búrské války skupinu dospívajících chlapců k plnění různých úkolů v pevnosti a doručování tajné korespondence z velitelství (Baden-Powell, 2007). Nehyba (2007) uvádí, že tehdejší mládež byla v jistém věku okouzlena právě vojenstvím. To dokládá i fakt, že po návratu z Afriky zpět do Anglie B. P. zjistil, že jeho příručku *Aids to Scouting* určenou vojenským zvědům čte spousta chlapců a mnoho vedoucích podle ní vede mládež, což B. P. netěšilo. To byl zřejmě prvotní důvod, proč B. P. sepsal knihu *Scouting for boys (Skauting pro chlapce)*. V rámci propagace knihy udělal B. P. 24. ledna 1908 přednášku ve dvoraně londýnského Birkenheadu, která vyvrcholila oficiálním založením skautské organizace (Šantora, 2012).

Z vlastních zkušeností byl B. P. jednoznačně přesvědčen, že chlapci mají být vychovávaní pro mírový život tak, aby se z nich stali odpovědní občané a dobří lidé.

O vojenském militarismu nemůže být řeč ve spojení se skautingem (Nagy, 1999). Šantora (2012) píše, že B. P. se s E. T. Setonem v pohledu na výchovu mládeže shodoval, ale vzor ideálního indiána jako přírodního člověka B. P. nevyhovoval. Chtěl z chlapců vychovat muže, kteří budou připraveni sloužit své vlasti.

Skauting se stal okamžitě „hitem“ a slavil úspěch všude, kam se dostal. Dokázal totiž nabídnout dobrodružství a vzrušení, byla to možnost, jak utéci ze školních lavic a od povinností. Tato možnost úniku a dobrodružství, jak uvádí Nehyba (2007), je zastoupena výchovou a pobytem v přírodě a „romantismem“, tedy láskou a vztahem ke všemu živému, který převzal B. P. od Setona. Skauting je oproti woodcraftu více zaměřen na pořádek, kázeň a organizaci, ale to neznamená, že za lásku k přírodě skauting vděčí jen E. T. Setonovi. B. P. také miloval přírodu a ve svém díle *Scouting for boys* to několikrát zdůrazňuje. Znalosti přírody a života pod širým nebem vděčil B. P. za své vojenské úspěchy.

V závěru svého stěžejního a zakládajícího díla *Scouting for boys* B. P. píše a klade všem skautům na srdce: *„Skauting je skvělá hra, když se do ní pustíme a uchopíme ji s nadšením. Tak jako při jiných hrách zjistíte, že budete-li hrát, dodá vám sílu tělesnou, rozumovou i duševní. Avšak mějte na paměti – je to hra pro volnou přírodu, pod širé nebe, a tak kdykoli budete mít příležitost, jděte do přírody“* (Baden-Powell, 2007, str. 298).

4.4 A. B. Svojsík a Junák

Středoškolský profesor tělocviku z Prahy Antonín Benjamin Svojsík žil v letech 1876 – 1938. Vždy byl velmi pohyblivý a měl rád sport, proto už jako mladý vstoupil do Sokola, kde se ve svých 24 letech stal náčelníkem celé Jungmannovy župy (Šantora, 2012).

K myšlence skautingu ho přivedla inovace tělesné výchovy, na které se jako pedagog podílel. V roce 1910 Svojsík (1991) navštívil Anglii, aby se o tomto úspěšném hnutí dozvěděl více. Svojsík ihned po návratu věděl, že pokud bude chtít skauting začít praktikovat u nás, bude ho muset přizpůsobit českým poměrům.

Původně chtěl Svojsík skauting realizovat v Sokole a některé jeho prvky využít ve školství v tělesné výchově. Brzy ale poznal, že se skauting musí stát samostatnou organizací.

Skautská organizace, jak uvádí Šantora (2012), pojmenovaná *Junák – český skaut* vznikla v roce 1912.

I přes svou samostatnost Čáda (1913) upozorňuje tehdejší skautské představitele, že je skauting veřejností chápán jako nový druh tělesné výchovy, neboť ve svém programu dostává tělesná výchova hodně prostoru. Čáda (1913) také poukazuje na to, že skauting by měl být veřejností chápán jako mnohostranné a osobnost rozvíjející hnutí.

Svojsík ve své knize *Základy junáctví* (Svojsík, 1991) poprvé definuje obsah skautské výchovy u nás: podstatou skautingu jsou **dovednosti v přírodě, umění pozorování, táboření, zdraví a síla junáka, prospěšnost junáka společnosti**.

Své současné podobě, v lecčem ojedinělé na světě, skautské hnutí u nás vděčí právě A. B. Svojsíkovi, neboť on skloubil výchovný systém R. Baden-Powella s myšlenkami E. T. Setona: „*Těžko posoudit, kdo má o které odvětví skautingu větší zásluhy, zda Seton nebo Baden-Powell. Jisto jest, že ona romantičnost, poetičnost a láska k přírodě jsou především zásluhou Setonovou, kdežto pořádek, kázeň, organizace a systém jsou zase dílem Baden-Powellovým*“ (Svojsík, 1991).

To, že se v českém skautingu vliv E. T. Setona projevuje více, než ve skautských organizacích z jiných zemí, dokládají i slova zakladatele českého skautingu o E. T. Setonovi: „*Povídky jeho budou našim junákům vítanou četbou, poučením a vzorem pro podobná pozorování v přírodě. Vzbudí jejich lásku k veškerému tvorstvu i chuť k pozorování*“ (Svojsík, 1991).

5. HISTORIE ČESKÉHO SKAUTINGU

V době vzniku českého Junáka patřila česká země pod Rakousko-Uhersko. Těmto podmínkám musel A. B. Svojsík přizpůsobit skautskou ideologii přinesenou z Anglie. Zejména se jednalo o vypuštění části skautského slibu, kde stálo, že se skaut zavazuje sloužit Bohu a církvi (Šantora, 2012).

V průběhu 20. století se musel skauting několikrát velice výrazně přizpůsobit událostem, které hýbaly Evropou. Plajner (1992) uvádí, že za první světové války Svojsík reagoval důrazným nabádáním skautů k pomoci v zemědělských službách, neboť skauting vznikl jako mírové hnutí a mělo by se vyhýbat činnosti, která by jakkoli podporovala válku.

V roce 1926 valný sněm Junáka formuluje nové cíle skautské výchovy: „*Skauting je obrodným hnutím mládeže s všestrannou výchovou, hnutím národním, demokratickým a sociálně pokrokovým, nábožensky tolerantním, politicky nestrannickým a nemilitaristickým*“ (Svoboda, 1994, str. 40).

I přes to, že druhá světová válka byla ničivá a pro celý svět to bylo velice těžké období, v dějinách českého skautingu se jedná paradoxně o nejúspěšnější čas. Dle Nehyby (2007) dokazuje to skutečnost, že po druhé světové válce se ke skautingu přihlásilo cca 250 000 lidí (Nehyba, 2007).

Skautské hnutí se vždy snažilo pružně reagovat na společenské dění proměnou skautského programu a obsahu výchovy. Oba totalitní režimy, nacistický i komunistický, viděly ve skautské ideologii nebezpečí hrozící jejich plánům a záměrům, proto byl skauting několikrát přísně zakázán. Poprvé v letech 1940 – 1945, pak v období 1948 – 1968

a naposled v letech 1970 – 1989 (*Výroční zpráva*, 2001). Skauting se i přes svůj zákaz vždy dokázal udržet – buď v ilegalitě, nebo se skryl pod jméno jiné organizace. Vždy ale, když byla příležitost, vystoupil zpět na veřejnost a dál pokračoval v činnosti. Od r. 1989 Junák funguje bez přerušení a tak má už více než 25 let možnost nepřetržitého vývoje.

6. PŘÍNOS SKAUTSKÉ ORGANIZACE PRO REALIZACI ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVY

Skauting často bývá spojován s pojmem **ekologie**, a to ne omylem. Organizace Junák má ve své organizační struktuře samotné oddělení **Ekologický odbor Junák**, ve skautských stezkách schválených v roce 1994 byla jedna z oblastí nazvána **Příroda a ekologie**, pro přípravu na vůdcovské zkoušky sloužila dřív jedna z příruček pojmenována **Příroda a ekologie** (Růžička, 2000).

V nových skautských stezkách, se kterými se v Junáku pracuje od roku 2008 (*Výroční zpráva*, 2008) se slovo ekologie již nevyskytuje. Stejně tak v nové příručce k vůdcovským zkouškám (Neuwirthová, 2013) není zmíněna ekologie, ale jsou použity výrazy „*hodnota přírody*“ a „*šetrné chování k přírodě*“. Ekologický odbor Junáka název nezměnil, ale ve všech svých nových publikacích se odklonil od pojmu ekologie.

Ekologie je v Junáku míněna spíše jako ekologická výchova, neboť ekologie v úzkém slova smyslu je považována za „*vědní obor zabývající se vzájemnými vztahy mezi organismy a prostředím, zkoumáním organizace a fungování ekosystémů*“ (Máchal, 2000, str. 12). Skauting ale není vědeckou organizací.

Ekologická výchova je podle Leskovcové (et al., 2012) přírodovědnou naukou, která klade důraz na znalosti. Základem této výchovy je přímý kontakt s přírodou, což se sice už skautským ideálům přibližuje, ale stále to není zcela vystihující. Pokud ale bude ekologická výchova považována za jeden ze směrů EV, jak uvádí Činčera (2007), může být do skautingu zařazena.

Výraz „**environmentální výchova**“ ve skautských publikacích také nelze nalézt, ale je pro skauting výstižnější než ekologie, neboť při srovnání cílů EV a skautingu lze nalézt velkou podobnost (kap. 3.1 a 3.4):

Poslání skautingu	Cíle environmentální výchova
<ul style="list-style-type: none"> • Podpora intelektuálních a sociálních schopností • Výchova osobnosti • Aktivní a zodpovědný přístup 	<ul style="list-style-type: none"> • Porozumění o ekonomické, sociální a ekologické provázanosti • Vytvářet hodnoty, znalosti a názory • Zodpovědné chování

Tabulka č. 1: Srovnání cílů skautingu a EV

Skauting můžeme brát jako jeden z nástrojů EV, která patří k důležitým prostředkům EVVO, neboť skauting a EV mají mnoho společného už jen na základě svých obecných cílů.

Mimo tyto všeobecné cíle jsou důležitým faktorem dílčí cíle EVVO, obsažené v SP EVVO, a dílčí cíle skautské ideologie, neboť teprve jejich srovnáním je přínos skautingu EV, resp. EVVO, zřejmý.

SP EVVO ČR je na základě zaměření rozdělen na: veřejnou správu (*SP EVVO ČR*, kap. 6); děti, mládež, pedagogické a odborné pracovníky (*SP EVVO ČR*, kap. 7); podnikovou sféru (*SP EVVO ČR*, kap. 8.) a veřejnost (*SP EVVO ČR*, kap. 9.).

Organizace Junák – český skaut, z. s. svou definicí výchovné organizace dětí a mládeže spadá ve členění SP EEVO ČR pod kap. č. **7. Děti, mládež, pedagogičtí a odborní pracovníci.**

Dílčí cíle pro děti a mládež jsou v SP EVVO ČR (str. 14) obecně vymezeny takto:

- *„vytvořit dětem a mládeži základní podmínky pro získávání dovedností a znalostí o zákonitostech biosféry, o vztazích člověka a prostředí, o civilizačních problémech...“*
- *„zdůrazňovat souvislosti ... a utvářet postoje k osobní odpovědnosti za stav ŽP“*
- *„pěstovat dovednost a návyky žádoucího jednání a chování v přírodním prostředí“*
- *„působit na utváření názorů, postojů, hierarchii životních hodnot, životní styl...“*
- *„rozvítjet úctu a cit k živé a neživé přírodě a jedinečnosti života na Zemi“*
- *„motivovat k aktivnímu zapojení do péče o ŽP“*

Jsem dlouholetým a stále aktivním skautem, vůdcem celého skautského oddílu, organizátorem chlapeckých táborů. Také jsem již druhým rokem lektorem v ekologickém centru. Na základě těchto zkušeností si dovoluji tvrdit, že skautské hnutí má ve svých myšlenkových základech některé obecné dílčí cíle EVVO pro děti a mládež nepřímo stanoveny a všechny vybrané dílčí cíle mohou být skautskou organizací Junák naplňovány.

6.1 Principy skautingu

Dílčí cíl SP EVVO ČR pro děti a mládež: „*působit na utváření názorů, postojů, hierarchii životních hodnot, životní styl...*“

Tento dílčí cíl EVVO pro děti a mládež je ve své podstatě skautským posláním Junáka (kap. 3.4): „...*podporovat rozvoj osobnosti mladých lidí; jejich duchovních, mravních, intelektuálních, sociálních a tělesných schopností tak, aby byli po celý život připraveni plnit povinnosti k nejvyšší Pravdě a Lásce; sobě samým; bližním, vlasti, celému lidskému společenství a přírodě*“ (Stanovy, 2014, hlava 1). Poslání skautingu v sobě odráží tři principy, na kterých skautská ideologie od počátku stojí.

Poslání skautského hnutí by mělo být stejné všude na světě a mělo by v sobě odrážet tři základní principy, které vytyčil na začátku 20. století zakladatel skauting R. Baden-Powell. Český Junák si tři základní principy překládá takto (Stanovy, 2014, hlava 2):

1. **„Povinnost k Bohu** – hledání v životě vyšších hodnot, než jen materiální
2. **Povinnost vůči ostatním** – věrnost své vlasti, úsilí o mír, vzájemné pochopení a spolupráce mezi lidmi, národy a různými sociálními skupinami, úcta a láska prokazována bližním a přírodě.
3. **Povinnost vůči sobě** – odpovědnost za rozvoj sebe sama“

Vztah k přírodě je obsažen ve dvou ze tří principů celé ideologie. V **povinnosti vůči ostatním** je příroda chápána jako člen společenské interakce, proto bychom se k ní podle toho měli chovat, měli bychom jí prokazovat lásku a úctu. Toto pojetí přírody ale vyplývá z **povinnosti vůči Bohu**, stejně tak z něj ve své podstatě vyplývá **povinnost vůči sobě**.

Zakladatel Baden-Powell chápal povinnost k Bohu jako „*setrvávání na duchovních*

Dílčí cíl SP EVVO ČR pro děti a mládež: „*vytvořit dětem a mládeži základní podmínky pro získávání dovedností a znalostí o zákonitostech biosféry, o vztazích člověka a prostředí, o civilizačních problémech...*“

základech náboženské víry a věrnosti církvi“ (Neuwirthová, 2013, str. 36). V dnešní době si skautské organizace první princip vykládají spíše jako vytváření hodnot na základě cností jako jsou pravda, láska, čestnost, oddanosti přátelství a **vztah k přírodě**. Rusek (2003) uvádí, že skauting bez přírody nemůže existovat, proto nestačí mít jen kladný vztah k přírodě. Skauting by měl podle Ruska (2003) přírodu laicky nebo vědecky poznávat, obdivovat ji a chránit, snažit se jí porozumět a pochopit souvislosti ve prospěch lidí i prostředí, ve kterém žijeme. Úkol skautů je pak učit tomuto postoji k přírodě i ostatní lidi.

Pokud je jeden jen z těchto principů ze skautského programu vypuštěn, nebo potlačen, nejedná se o skauting, neboť poslání, které si skauting vytyčil, nemůže být splněno.

6.2 Skautská výchovná metoda

Uvedený dílčí cíl SP EVVO pro děti a mládež je skautingem naplňován **skautskou výchovnou metodou**. Skautská výchovná metoda je to, co dělá skauting skautingem a tím ho odlišuje od všech ostatních organizací, které pracují s dětmi a mládeží.

Podle Zeiska (2014) je skautská výchovná metoda vnitřně provázaný a nedělitelný systém sedmi prvků, které při svém propojení zajišťují osobní růst mladého člověka, vytvářejí soustavu výchovy a sebevýchovy vedoucí k vytvoření žebříčku hodnot, rozvíjejí dovednosti a znalosti. Je to skautské „know-how“, jehož deviza spočívá především v provázanosti jednotlivých prvků, než v prvcích samotných.

Ve Stanovách (2014, hlava 2) organizace Junák je skautská výchovná metoda vymezena těmito sedmi prvky:

- **Slib a zákon** – upřímný a dobrovolný závazek snažit se žít podle skautských principů
- **Učení se zkušeností** – „učím se tím, že to dělám“
- **Družina** – činnost v malé přirozené skupině vrstevníků
- **Symbolický rámec** – přiblížení hodnot skautingu formou her, příběhů, vzorů

- **Příroda** – předmět zájmu, péče, ochrany
- **Program osobního růstu** – přitažlivý program pro všechny věkové kategorie
- **Dospělí průvodci** – pomáhají, podporují a radí mladým

Dnešní podoba skautské výchovné metody je osvědčena více než stoletou praxí, ale i ona se musela během vývoje a šíření skautského hnutí měnit a přizpůsobovat době, místu a potřebám společnosti.

Skauting 1907 R. Baden-Powell (Baden-Powell, 2006)	Junák 1911 A. B. Svojsík (Svojsík, 1991)	Junák 2001 (Stanovy, 2001, hlava 3)
<ul style="list-style-type: none"> • Charakterové vlastnosti • Zdraví a zdatnost • Rukodělné práce a řemeslné dovednosti • Služba druhým 	<ul style="list-style-type: none"> • Pobyť v přírodě • Umění pozorovati • Táboření • Noclehování v přírodě • Škola práce a rytířství • Fyzický vývoj a vliv organizace 	<ul style="list-style-type: none"> • Skautský slib a zákon • Učení se prostřednictvím praktických činností a her • Týmová práce v malých skupinách • Osobní rozvoj • Symbolický rámeček • Pobyť a činnost v přírodě • Podpora mladých dospělými • Služba společnosti • Postupné stimulační programy • Skautská symbolika

Tabulka č. 2: Historické podoby skautské výchovné metody

Plným nasazením a využitím všech prvků skautské výchovné metody jsou vytvořeny ideální podmínky pro skautský program, který má děti a mladé lidi učit novým znalostem, rozšiřovat jejich dovednosti a schopnosti, utvářet jejich postoje a rozvíjet jejich osobnost.

Žádný prvek skautské výchovné metody není úplně zbytečný, i když bude používán

Dílčí cíl SP EVVO ČR pro děti a mládež: „rozvíjet úctu a cit k živé a neživé přírodě a jedinečnosti života na Zemi“

samostatně, neboť každý prvek má svůj význam a směřuje k dílčímu cíli, ale pouze všechny prvky ve společném propojení naplňují skautské poslání.

Skautská výchovná metoda je komplexním souborem prostředků vedoucí k požadovanému cíli, ale každý prvek v sobě skrývá další dílčí cíle, prostředky a formy, proto je výše zmíněný cíl SP EVVO ČR pro děti a mládež skautskou výchovnou metodou naplněn v plném rozsahu. Zvláště pak v bodech **zákon a slib**, **symbolický rámec a příroda**.

6.2.1 Zákon a slib

Skautský zákon je pro skauty praktickým vyjádřením třech základních principů. Porozumění a přijetí třech základních principů je dovršeno složením **skautského slibu**.

Baden-Powell (2007) stanovil 10 bodů skautského zákona, ale každá země si skautský zákon upravila podle aktuálních potřeb a stávající situace v zemi. Nicméně zakladatel skautingu stanovuje 6. bod skautského zákona takto: „*Skaut je přítelem zvířat – neměl by je zabíjet zbytečně, ale měl by je co nejvíce uchránit bolesti, protože to jsou Boží tvorové. Zabít zvíře je přípustné pro potravu anebo v sebeobraně*“ (Baden-Powell, 2007). Ze samotné formulace tohoto bodu skautského zákona je zřejmé, že si Baden-Powell vážil veškerého (Božího) stvoření a vše živé měl ve velké úctě. To také vyžadoval od ostatních skautů. Rusek (2003) ale uvádí, že v současnosti byl v některých zemích tento bod skautského zákona zcela vypuštěn nebo výrazně změněn. Např. skautské hnutí v Americe má tento bod formulováno jako „*Skaut chrání a uchovává přírodní zdroje*“ (Rusek, 2003, str. 8), což znamená, že skaut je šetrný, hospodárný, ale také prosperující. Ochrana přírody nebo úcta k ní se v tomto bodu skautského zákona hledá těžce.

Skautský zákon v ČR má deset bodů a šestý bod je ve Stanovách (2014, hlava 2) definován takto: „*Skaut je ochráncem přírody a cenných výtvorů lidských*“. Z toho vyplývá, že kultura a příroda jsou zde postaveny na stejnou úroveň a skauti by měli

pečovat o obojí bez rozdílů. Měli by ctít všechno, co vytvoří člověk stejně jako celou živou

Dílčí cíl SP EVVO ČR pro děti a mládež: „motivovat k aktivnímu zapojení do péče o ŽP“

přírodu.

Porozumění a přijetí třech základních principů, to znamená, snaha řídit se skautským zákonem, je dovršeno složením skautského slibu. Pro skauty je to jedinečný a neopakovatelný zážitek, na který často vzpomínají celý život, neboť pokud člověk skutečně porozumí skautingu a přijme jeho principy, přestává být skauting zájmovým kroužkem, ale stává se pro člověka životním stylem. Znění skautského slibu je uvedeno ve Stanovách (2014, hlava 2):

***„Slibuji na svou čest, jak dovedu nejlépe:
sloužit nejvyšší Pravdě a Lásce věrně v každé době,
plnit povinnosti vlastní a zachovávat zákony skautské,
duší i tělem být připraven(a) pomáhat vlasti a bližním.
(dobrovolný dodatek) K tomu mi dopomáhej Bůh.“***

6.2.2 Symbolický rámec

Symbolický rámec je ve Stanovách (2014, hlava 2) popsán jako používání **her, příběhů, symbolů a vzorů**, ve skautské činnosti s cílem zaujmout a oslovit mladého člověka, lépe porozumět tématu, dosáhnout vytyčeného cíle. To znamená, že chce-li skaut vychovávat děti a mladé lidi, musí zvolit takový prostředek a formu programu, kterému budou rozumět děti a mladí lidé, bude pro ně přitažlivý a zároveň pro ně bude motivací.

V širším pojetí může být do symbolického rámce zařazeno také prostředí, ve kterém se skautská činnost odehrává, neboť správné prostředí účinek hry nebo příběhu dokáže umocnit. Vhodné prostředí také může urychlit splnění vytyčeného cíle a pomoci jeho hlubšího pochopení. Z tohoto důvodu si trůfám do symbolického rámce zařadit také přírodu.

Příroda je pro skauty přirozeným prostředím, bez kterého si skauting nelze představit. Je to kulisa a pódium pro veškeré příběhy a scénky, herním územím pro všechny skautské hry. Příroda je pro skauty učebnou sloužící k rozvíjení skautských dovedností, je terénem pro pravé skautování. Všechny tyto „vlastnosti“ přírody lze využít k naplnění různých cílů,

ale především v dětech a mladých lidech probouzí a rozvíjí zájem o přírodu, neboť se vlastním aktivním zapojením do jakékoli činnosti v přírodě sami stávají její součástí.

Příroda sama o sobě může být brána v celé své celistvosti jako taková druhá menší skautská výchovná metoda, může být považována za samotný symbolický rámec, ve kterém se uskutečňují všechny formy skautského programu, nebo může být jednou z forem symbolického rámce – záleží na každém skautském oddíle, jakým způsobem přírodní prostředí zapojí do své činnosti.

Skautské oddíly z měst to mají vztah k přírodě komplikovanější, neboť musí vynaložit více úsilí, aby se dostaly do „volné“ přírody. Hrozí zde úskalí, že kvůli složité dostupnosti, časové náročnosti nebo městské pohodlnosti, bude skutečná příroda zcela odsunuta na vedlejší kolej, a vztah k přírodě bude realizován jen teoreticky. Jako prevence před takovým postojem a přístupem mají oddílům sloužit stezky.

Stezka je sešit plný ilustrací, úkolů a příběhů. Jeho cílem je pomocí zmíněných prostředků (ilustrace, úkoly, příběhy) všestranně rozvíjet lidskou osobnost v duchu poslání skautingu, vést děti k sebevýchově a jednotlivými úkoly děti **motivovat k rozvíjení oblastí, které jim jsou vzdáleny nebo se jim zdají být těžké.**

Stezky jsou jedním z nejdůležitějších výchovných nástrojů, který oddíl může, ale nemusí zapojit do svého programu. Mají být pomůckou pro skautské vedoucí při sestavování skautského programu, ale není povinností je používat. Stezky zcela vycházejí ze skautské výchovné metody, neboť v sobě propojují všechny její prvky – věnují se zákonům a slibům jednotlivých věkových kategorií (zákon a slib), úkoly jsou koncipovány pro praktickou využitelnost se zaměřením na všestranný rozvoj dítěte (učení se zkušeností, program osobního rozvoje), práce se stezkami probíhá mimo jiné také na družinové schůzce (družina), každá stezka je doprovázena příběhem nebo postavou (symbolický rámec), jedna z šesti oblastí stezky je zaměřena na poznávání a vnímání přírody (příroda), využití a plnění stezky koriguje vedoucí (dospělí průvodci).

Stezky jsou rozděleny na stupně „obtížnosti“ podle výchovných kategorií (Klápště et al., 2008) na stezky pro:

- světlušky a vlčata (8 – 10 let)

- mladší skautky a skauty (11 – 13 let)
- starší skauty a skautky (14 – 15 let)

Verze stezek pro chlapce a děvčata se liší pouze symbolickým rámcem, všechno ostatní zůstává pro obě skupiny stejné. Sám jsem dlouholetým vedoucím chlapeckých družin, proto se zaměřím na stezky určené chlapcům, neboť mám s nimi vlastní zkušenost.

Nováček vlčat (Kupka, 2010) je „předstupeň“ stezek určených vlčatům. Je to deník velikosti A5 plný barevných obrázků, omalovánek, doplňovaček a úkolů. Chlapci se v Nováčku vlčat seznamují s Mauglím - chlapcem z džungle, který vyrůstá ve vlčí smečce. Symbolický rámec „Mauglí“ zde plní důležitou a nezastupitelnou motivační roli, neboť příběh a hrdina jsou pro kluky v tomto věku velkou inspirací a vzorem.

Cílem Nováčka vlčat je seznámit chlapce se skautingem – představuje družinový systém, skautskou kategorii vlčata, slib a zákon vlčat. Nováček vlčat je ukončen nováčkovskou zkouškou, po jejímž úspěšném splnění může chlapec složit slib vlčat a stát se tak oficiálním členem skautské organizace.

Stezka vlčat (Kupka, 2010) je sešit velikosti A5, který je určen chlapcům od osmi do deseti let, je plná obrázků a her, ale na rozdíl od Nováčka vlčat obsahuje více úkolů. Má tři stupně a ve všech stupních chlapce doprovází při plnění úkolů Mauglí. Stezka vlčat, stejně jako skautská stezka, je členěna do šesti oblastí, které zajišťují všestranný rozvoj dítěte:

- ***Co umím a znám*** – různorodé dovednosti, které se mohou v situacích běžného života (první pomoc, vyjadřování, fyzická zdatnost aj.)
- ***Kdo jsem*** – poznání sebe sama, utváření postojů
- ***Můj kamarád*** – poznávání druhých lidí, navazování kontaktů, komunikace
- ***Můj domov*** – utužování vztahů v rodině, s kamarády
- ***Svět okolo nás*** – poznávání a porozumění okolnímu světu, uvědomění si souvislostí, zákonitostí a pravidel
- ***Příroda kolem nás*** – důvod zařazení této oblasti do stezek je již zřejmý - skautské principy, skautský zákon, skautská výchovná metoda. Cílem této oblasti ve stezce vlčat je naučit chlapce poznávat a vnímat krásu a hodnotu přírody. Slouží k tomu poznávací, pozorovací, kreslicí, vyhledávací a různé herní úkoly, které jsou obohaceny o barevné ilustrace a komiksové příběhy.

Po splnění III. stupně stezky vlčat je chlapec považován za připraveného k tomu, aby složil skautský slib a stal se skautem.

Skautská stezka (Kupka, 2008) je určena chlapcům od jedenácti do patnácti let. Stejně jako Stezka vlčat má i skautská stezka tři stupně. Symbolický rámeček se z dětského Mauglího transformoval na fantasy příběh s hrdinou s výjimečnými schopnostmi – chlapec si v každém stupni skautské stezky může vybrat hrdinu, za kterého bude „hrát“. Např. v I. stupni skautské stezky jsou na výběr chytrá a učenlivá princezna, lesní hraničářka, silný hraničář a moudrý čaroděj.

Skautská stezka je rozdělena do šesti stejných oblastí, jako je tomu u stezky vlčat, ale úkolů je více, jsou náročnější a mnohem komplexnější. Každá oblast skautské stezky je dále rozdělena na oddíly, které danou oblast konkrétněji rozvíjejí tak, aby se dítě mohlo vyvíjet všestranně. Každá oblast ve svém konkrétním oddíle obsahuje několik úkolů a aktivit, které jsou chlapcům nabízeny, ale nikdy není povinností splnit je všechny. Z nabízených úkolů a aktivit se vybírá předem určený počet, který bude stačit k úspěšnému splnění daného oddílu. Chlapci si volí úkoly sami nebo jim je vybere vedoucí. Vždy by se mělo jednat o úkol, který chlapce naučí něco nového nebo rozvine jejich osobnost novým směrem.

Oblast ***Příroda kolem nás*** je v každém stupni skautské stezky dále rozdělena na oddíly s dílčími cíli:

- ***Pobyt v přírodě*** – rozvíjení zálesáckých dovedností, učít se chování v přírodě
- ***Vnímání přírody*** – naučit se vnímat přírodu všemi smysly
- ***Poznávání přírody*** – získat nové znalosti, porozumění vztahům a souvislostem
- ***Hodnota přírody*** – vytvoření vztahu k přírodě
- ***Šetrné chování*** – naučit se zodpovědnému chování, uvědomit si dopady svého jednání

Největší přínos stezek, ať už pro vlčata nebo skauty, vidím, na základě vlastní zkušenosti, ve dvou účincích, které stezky mohou mít, pokud jsou správně používány. Prvním z nich je velký **motivační potenciál stezek** – kluci se snaží splnit i ten nejtěžší úkol, jen aby sami sobě a ostatním klukům dokázali, že na to mají. Motivací může být pro kluky získání nálepky při splnění úkolu, vzor v Mauglího schopnostech a znalostech, zdravá chlapecká rivalita a soutěživost. Při správné motivaci se mohou děti rozvíjet v oblastech, které by pro ně

mohly jinak být nedostupné nebo nepřitažlivé. A pokud skautský vedoucí dokáže kluky

Dílčí cíl SP EVVO ČR pro děti a mládež: „*pěstovat dovednosti a návyky žádoucího jednání a chování v přírodním prostředí*“

správně navést při výběru úkolu, plní stezka nezastupitelnou **sebevýchovnou** a **seberozející roli**.

Z těchto důvodů naplňuje symbolický rámec skautské výchovné metody výše zmíněný dílčí cíl SP EVVO ČR, neboť díky stezkám a samotnému pobytu v **přírodě jsou děti motivovány k aktivnímu zapojení do přírody, k její ochraně a poznávání, k péči o ni**. A nejen přírody, ale také kultury, lidské společnosti a všech jiných prostředí, se kterými přijdou do kontaktu.

6.2.3 Příroda

Vztah k přírodě lze nalézt ve skautské ideologii téměř ve všem – ve skautských principech, v poslání skautingu, ve skautské výchovné metodě. Je tedy logickým cílem skautingu, že se snaží děti a mládež učit přírodu poznávat a chránit ji, rozvíjet vztah k přírodě, dovednosti a schopnosti správného jednání a chování v přírodě. Nejlepším a zároveň nejúčinnějším prostředkem k dosažení všech těchto dílčích cílů je pobyt v přírodě. Pro skauting, zvláště český, je typickým pobytem v přírodě **tábor**.

Dle Ruska (2003) jsou všude ve světě skautské aktivity i programy stále více směřovány do prostředí měst, budov, kluboven. Na tábory se jezdí téměř kdekoli, ale stále více se jedná o předpřipravený, komfortní, technicky vybavený a profesionálně řízený pobyt. České tábory podle Ruska (2003) však stále žijí tím zálesáckým, přírodnějším a ryzejším životem, který znají skauti z cizích zemí často jen z knih.

Šantora (2012) tento fakt ale mírně znevažuje, neboť uvádí, že pro první skauty byl

Dílčí cíl SP EVVO ČR pro děti a mládež: „zdůrazňovat souvislosti ... a utvářet postoje k osobní odpovědnosti za stav ŽP“

pobyt v přírodě hlavní náplní - objevit přírodu, zabydlet se v ní, žít v ní. Nešlo o odpočinkový únik z měst, ale o cílené budování charakteru, k němuž pobyt v přírodě a opravdové bytí v ní neodmyslitelně patří. Dnes podle Šantory (2012) trvá tábor krátkou dobu, protože na víc není čas, a často bývají tábořiště předpřipravena. Jako by se skauti z toho, co dříve tvořilo základ, opět snažili utéci. Utéci k hrám, které odvádějí člověka do jiného, často složitě vytvářeného virtuálního světa, kde je příroda pouze kulisou pro aktivity a stanovené výchovné cíle.

Jako dlouholetý organizátor chlapeckých táborů musím souhlasit s oběma fakty. Z vlastní zkušenosti vím, že existují tábory, kam děti přijedou na týden, jsou ubytovány v chatkách, veškeré jídlo je jim navařeno, naservírováno, nádobí umyto, mají k dispozici tekoucí vodu studenou i teplou, sprchy a splachovací WC. V rámci celotáborové hry je vymyšlen zcela nový svět, do kterého se děti ponoří, a po týdnu se vynoří zpět do reality.

Na druhou stranu jsou ale tábory, kam děti přijedou a vše si musí téměř od základu postavit samy. Na vaření jídla se sami podílejí, každý si umývá svůj ešus, umývají se v rybníku, místo WC mají latrínu. Celotáborová hra je promyšlena tak, aby zapadla do táborového prostředí a aby dětem zprostředkovala vztah s přírodou.

6.3 Skauti na Zemi

„Skauti na Zemi je společný projekt organizace Junák – český skaut a projektu NaZemi, do kterého jsou zapojeny i další skautské a globálně vzdělávací organizace ze Slovenska, Polska, Slovinska, Řecka, Velké Británie i Německa. Cílem tohoto širokého projektu je posílit roli skautského hnutí v podpoře důstojného života, lidských práv, rovnosti a spravedlnosti ve světě. Usiluje o to, aby skauti a skautky vnímali svět celistvě a v souvislostech a aby díky tomu dokázali domýšlet dopady svého jednání.

V projektu se propojují nejaktuálnější potřeby dnešního světa se základními myšlenkami, které stály u zrodu skautského hnutí. Smyslem a posláním skautingu vždy bylo zlepšovat, být užitečný, pomáhat. Projekt Skauti na Zemi chce nabídnout způsob, jak to dělat. Chceme skauty a skautky učit přemýšlet nad důsledky, které jejich volby budou mít na lidi, které nikdy nepotkají, nebo na přírodu v místech, která nikdy nenavštíví. I tak si

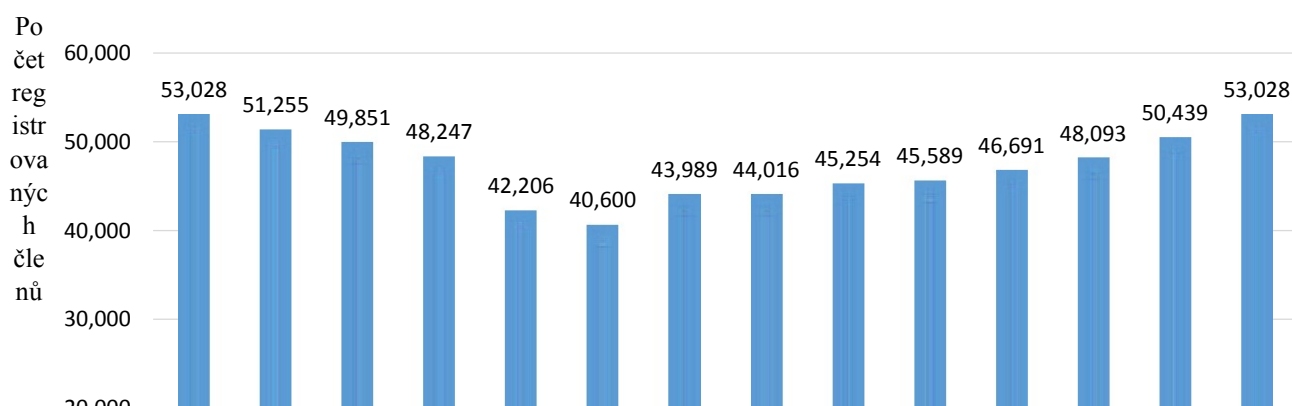
představujeme zlepšování světa. Program oddílu tím obohatíme o takzvaný „Globální rozměr“.

Projekt Skauti na Zemi vychází z předpokladu, že vliv každého z nás sahá díky velké propojenosti světa mnohem dál, než kam dohlédneme a často i než si dokážeme domyslet. Vycházíme z toho, že pokud na jedné straně zlepšujeme svět prostřednictvím výchovy, tak je škoda, abychom si naše „skóre“ kazili tím, že svět na druhé straně zhoršujeme nezodpovědným nebo nedomyšleným rozhodováním, nebo stylem života“ (NaZemi,2014).

7. POTENCIÁL SKAUTSKÉ ORGANIZACE

Ve světě má skautské hnutí cca 40 milionů skautů a existuje v 216 zemích a teritoriích světa. Česká republika k tomuto počtu skautských stoupenců přispívá členskou základnou čítající přes 50.000 lidí (Bohuš, 2016). Oprávněně se skautská organizace Junák označuje za největší organizaci dětí a mládeže v ČR. Avšak i skautská organizace musela projít historickou proměnou, bojovat za svou ideologii v době totalitního režimu, vypořádat se s konkurencí volnočasových aktivit.

Na současné situaci v organizaci se odráží minulost, kterou si musel projít celý stát, ale také složitý konkurenční boj objevující se počátkem 21. století. Grafy odrážejí statistiky o počtu registrovaných členů v organizaci ve 21. století, kdy se skauting musel vypořádat s velkým nárůstem volnočasových aktivit, které začaly být veřejnosti nabízeny.

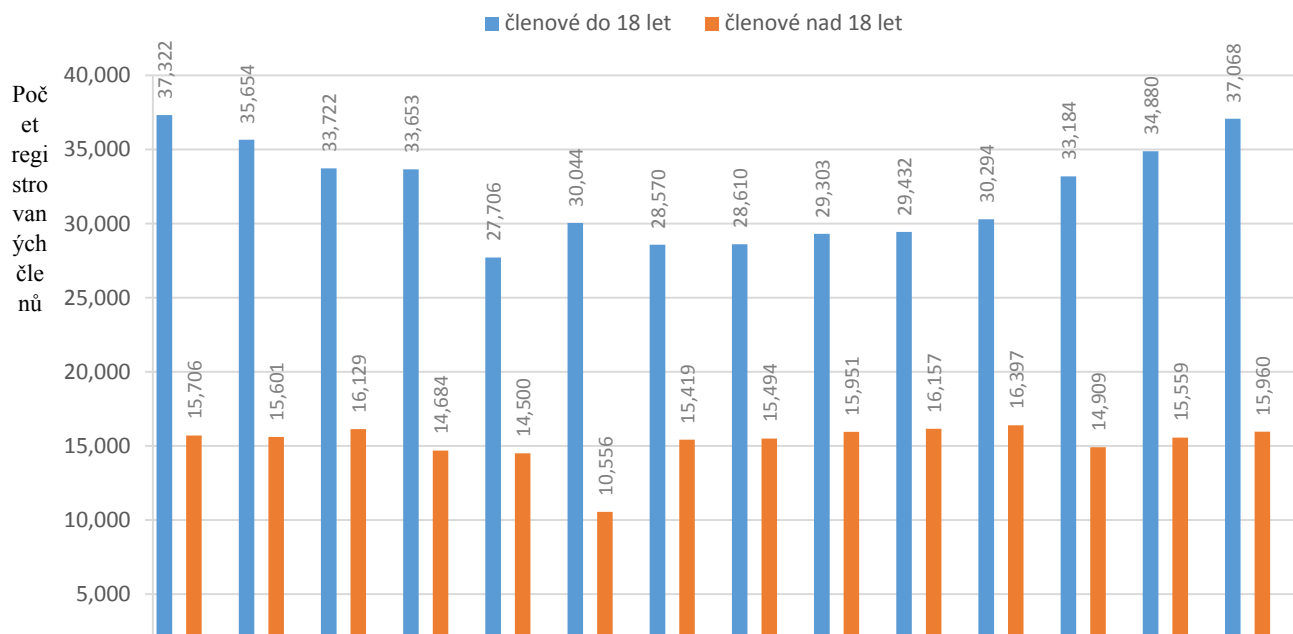
Roky

Graf. č. 1: počet členů v organizaci Junák v letech 2001 - 2014

O tom, že skauting vždy měl a pořád má společnosti co nabídnout, svědčí už jen fakt, že třikrát byl skauting zrušen, ale vždy se začal znovu rozvíjet a dokázal si ve společnosti upevnit své postavení. Po všech zákazech za nacismu, po Únoru a za normalizace dostal český skauting příležitost rozvíjet se nepřetržitě bez přerušení více než 25 let (*Výroční zpráva, 2009*). Z grafu č. 1 je zřejmé, že po velkém nadšení do skautování, které se v lidech probudilo po revoluci v 90. letech 20. století, přichází začátkem 21. století pokles registrovaných členů v Junáku. Starosta Junáka v letech 2002 - 2006 Ing. František Šmajcl staví před organizaci Junák těžkou výzvu - zastavení nebo alespoň zpomalení poklesu počtu členů (*Výroční zpráva, 2003*). Také uvádí dle Výroční zprávy (2003), že nabídka volnočasových aktivit velmi vzrostla a že pro skautskou organizaci je hodně těžké prosadit se v tak velké a silné konkurenci.

Od roku 2006, kdy počet registrovaných členů klesl na 40 600 (*Výroční zpráva, 2006*), členská základna Junáka nepřetržitě roste.

Podle výstupu projektu Zhodnocení Strategie 2022 (2015) bude mít Junák v roce 2022 cca 59 tisíc členů, pokud budou pokračovat současné trendy.

Graf č. 2: podíl dětí a dospělých v organizaci Junák v letech 2001 - 2014

Graf č. 2 znázorňuje věkovou kompozici členů Junáka. Nejsou to totiž jen děti, kdo tvoří členskou základnu a o koho se organizace Junák stará. Program je připravován také pro dospělé, kteří chtějí rozvíjet svou osobnost nebo chtějí mít potřebné vzdělání pro práci s dětmi. Současný starosta Junáka Ing. Josef Výprachtický přisuzuje růst členské základny ve všech kategoriích především přitažlivosti skautského společenství, ideálů a programu, který láká lidi různého věku a různých zkušeností i v dnešní době (*Výroční zpráva, 2010*).

8. UKÁZKA Z ODDÍLOVÉ ČINNOSTI

Skauting při dodržení všech základních principů, skautských zákonů a zásad skautské výchovné metody může spolu se skautským posláním teoreticky naplňovat také dílčí cíle stanovené v SP EVVO ČR. Jak ale vypadá naplňování dílčích cílů EVVO v praxi?

Každý skautský oddíl má jiné podmínky pro svou činnost. Vesnice, město, samostatně stojící klubovna, klubovna součástí většího domu, velikost oddílu, oddělená výchova chlapců a děvčat, smíšené oddíly, počet vedoucích, vybavenost zázemí, podpora obce a rodičů aj. – to všechno jsou faktory, které ovlivňují a utvářejí skautskou činnost v oddíle.

Pět let jsem vůdcem vesnického oddílu, který v roce 2015 registroval 41 členů. Skautská činnost je oddělená – pravidelné družinové schůzky mají zvlášť chlapci a zvlášť děvčata. Oddílová klubovna stojí samostatně na okraji vesnice. Vedle klubovny je k dispozici travnaté hřiště, jinak je okolo pole. Z pozice oddílového vůdce jsem odpovědný za náplň pravidelných schůzek, proto se snažím vedoucím družin radit a pomáhat při plánování a přípravě skautského programu.

Nejdůležitějším úkolem vedoucích a skautingu obecně je podle mého názoru vytváření hodnotového systému, který vychází ze základních principů skautingu. Těmto hodnotám se děti učí především při pozorování svého vedoucího, který jim proto musí jít za každých okolností vzorným příkladem. Druhým způsobem, který v dětech může vytvořit hodnoty,

je poznávání skautského zákona, který je propojen se skautskými principy a skautským slibem.

Proto vedoucí nabádám k tomu, aby děti pečlivě připravovali na jednotlivé sliby. Aby si dali tu práci a zkusili pro děti vymyslet na skautský zákon nebo zákon vlčat nějakou novou hru nebo aktivitu, protože „škola hrou“ je osvědčenou metodou. Nebo aby dětem občas dali na základě skautského zákona nějaký „domácí“ úkol – aby se děti naučily pamatovat na skautské zásady nejen na schůzce, ale také doma, ve škole, venku mezi kamarády. Chci, aby si vedoucí udělali čas na osobní rozhovor s dětmi a tím zjistili, jestli děti chápou význam principů a dokáží vysvětlit body skautského zákona. Navíc se osobním soukromým rozhovorem prohlubuje vztah mezi vedoucím a dítětem.

Skládání slibu pak musí být pak pro děti jedinečný silný a neopakovatelný okamžik, který se jim vryje do paměti – např. skládání slibu na vrcholu kopce při východu slunce. A aby děti i dospělí na své sliby nezapomínali a připomínali si je, uskutečňujeme pravidelně každý rok obnovu slibů. Např. letos jsme své sliby s oddílem obnovovali na sv. Hostýně u památníku významného skauta Rudolfa Plajnera. Obnově předcházelo zamyšlení nad slibem a povídání o jeho významu.

Environmentální výchova je v oddílu realizována spíše maličkostmi, než nějakým velkým plánováním. Oddílovou zásadou, kterou se nám daří neustále dodržovat, je pobyt v přírodě – ať už programově plánovaný nebo „situovaný“. Pobyt v přírodě je pro skauty existenčně důležitý, neboť bez něj by svou činnost nemohli označit za skauting, proto se v oddíle snažíme každý program soustřeďovat ven z klubovny a využívat přírodu jako zázemí, kulisu a učebnu.

Pobyt v přírodě má v našem oddíle rozličnou formu a podobu. Může to být: schůzka plná her v lese, vaření v přírodě na otevřeném ohni, dvoudenní výprava s přespáváním po širém nebem, sbírání odpadků na výletě, oddílová jednodenní výprava, pracovní brigáda u klubovny aj. Tím vším se snažíme u dětí v oddíle vytvářet a upevňovat vztah k přírodě a ke svému okolí. Vztah k přírodě se pak snažíme podpořit a prohloubit znalostmi o přírodě, zákonitostech, o dopadech našeho běžného jednání. Předávání znalostí probíhá pomocí různých prostředků zejména na pravidelných družinových schůzkách – hrami, příběhy, scénkami, plněním úkolů ze stezek, prezentacemi, promítáním filmu.

Všechny tyto formy pobytu v přírodě během školního roku jsou pro děti v podstatě přípravou na letní tábor v podsadových stanech. Tábor je skautským výchovným prostředkem, jehož přínos pro děti je nenahraditelný a získané zážitky jsou nepřekonatelné.

Naše tábory bývají dlouhé 10 – 14 dní. Tábořiště je bez elektřiny a bez tekoucí teplé vody. Pitná voda se dováží ve velkých barelech a používá se na vaření a čištění zubů. Rybník vedle tábořiště využíváme k umývání a ke spoustě her. Vaří se na ohni v kotlích a na kamnech a na přípravě jídla se podílejí samy děti.

Program je spjat s celotáborovou etapovou hrou, od níž se pak odvíjí téměř všechny táborové aktivity. Příroda nám slouží jako předloha pro výtvarnou činnost, jako zásobárna materiálu pro rukodělnou činnost, jako hřiště pro všechny hry, jako zdroj obživy, jako místo odpočinku. Vše, co na táboře děláme, děláme v přírodě – na 10 - 14 dní s přírodou v podstatě splyneme a zvykáme si na život v ní. Pro někoho to bývá ze začátku náročnější, ale nakonec si všichni vždy zvyknou na přírodní prostředí a táborový režim.

ZÁVĚR

V bakalářské práci jsem se zabýval otázkou přínosu české skautské organizace Junák – český skaut, z. s. pro realizaci environmentální výchovy. Hledal jsem konkrétní společné cíle skautského výchovného programu a environmentální výchovy, neboť jejich předmětem zájmu je vztah k přírodě.

V úvodní části jsem vysvětlil pojmy skauting a environmentální výchova, zmapoval jsem poslání skautingu a cíle environmentální výchovy. Vycházel jsem ze Stanov Junáka a právního zakotvení EVVO.

V další části jsem provedl detailnější rozbor myšlenkových základů skautingu s ohledem na vztah k přírodě, aby bylo skautské hnutí pochopeno v širších souvislostech a kontextu historie. Popsal jsem faktory, které ovlivnily a inspirovaly vznik skautského hnutí, a zároveň jsem poukázal na to, jakého významu nabylo skautské hnutí krátce po svém vzniku.

Stěžejní částí práce je hodnocení přínosu skautské organizace pro realizaci environmentální výchovy, které vychází především z SP EVVO ČR. Vybral jsem z SP EVVO ČR obecné dílčí cíle, které jsou určeny pro děti a mládež. Naplnění a realizaci

těchto obecný dílčích cílů jsem hledal ve skautské ideologii, ve skautském programu a v oddílové činnosti.

V práci jsem také poukázal na potenciál skautské organizace v ČR na základě dlouhodobého zvyšování registrovaných členů v Junáku. Tento fakt je důkazem toho, že je skauting neustále aktuální a přitažlivý pro mladé lidi, je schopen rychlé reakce na stávající situaci a vyhovuje potřebám současné společnosti.

Má hypotéza, že skauting přispívá k realizaci environmentální výchovy a k šíření environmentálních myšlenek, byla potvrzena, neboť jsem našel ve skautském programu pro každý dílčí cíl SP EVVO ČR pro děti a mládež metodu, prostředek nebo princip, ve kterém je daný cíl naplňován. Ale to jen za předpokladu ideálních podmínek:

- skautská činnost musí vždy naplňovat všechny tři základní principy, žádný z nich nesmí být potlačen.
- skautský program musí propojovat všechny prvky skautské výchovné metody, žádný nesmí být opomenut.
- musí probíhat kvalitní příprava v každé výchovné kategorii na složení slibu, aby byly vytvořeny a upevněny hodnoty, které jsou obsaženy ve skautském zákoně.

Z vlastní zkušenosti vím, že tyto ideální podmínky není snadné splnit a je to jeden z nejtěžších úkolů skautských oddílů a vedoucích, kteří se o děti a mládež starají. A i když si veřejnost skauting stále nejvíce spojuje s přírodou a její ochranou, často tyto podmínky splněny nejsou, proto k naplnění dílčích cílů SP EVVO pro děti a mládež nedochází. Skautská organizace ale nabádá k naplňování těchto cílů. I když nezmiňuje EVVO, její cíle, ani ekologii, můžeme vybrané dílčí cíle SP EVVO pro děti a mládež nepřímou najít ve Strategii Junáka do roku 2022, kde jedním z prioritních témat je **Příroda a pobyt v ní: „usilujme o to, aby skauting i nadále posiloval úctu k přírodě a učil, jak se v přírodě chovat. Přírodu využívejme jako prostředí k učení soběstačnosti a výchovy charakteru“** (Strategie 2022, 2014, str. 27).

Jako možné a částečné řešení nedostatečného naplnění vztahu k přírodě navrhuji pár bodů, které by mohly pomoci zlepšit a prohloubit vztah k přírodě:

- neustále vytvářet, prohlubovat a připomínat hodnoty, ke kterým se skauti dobrovolně zavazují složením slibu - zodpovědně děti připravovat na slib, osobně s nimi hovořit o významu skautského zákona, pravidelně sliby obnovovat apod.

- soustřeďovat co největší část skautského programu do přírody. Ne pouze „situovat“ program do přírody, ale naprogramovat pobyt v přírodě.
- při každém pobytu v přírodě učit děti všímavosti a vnímavosti k přírodě. Využít k tomu všechny dostupné prostředky: hry, soutěže, příběhy z knih, dalekohledy, lupy, mikroskopy aj.
- organizace táborů ve volné přírodě, kde se děti budou podílet fungování tábora
- uspořádat oddílovou besedu s ekologem nebo ochráncem přírody
- návštěva ekologického centra s programem
- zapojit se do dění v obci – uspořádat přednášku pro veřejnost týkající se vztahu k přírodě, aktivní zapojení při úklidu obce a okolí, pořádání akcí na Den Země apod.
- za všech okolností být vždy dobrým příkladem v oddíle, kamarádům, v rodině i veřejnosti

Ničemu nebude vadit, když se skautská činnost bude překrývat s ekologickou činností jiných organizací. Naopak. Myslím si, že skauting v očích veřejnosti ještě stoupne, pokud se zřetelně a důrazně postaví na stranu ekologických snah občanů.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ

BADEN-POWELL, R. S. S. 2007: *Skauting pro chlapce*. 1. vyd. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, 300s . ISBN 978-80-86825-21-2.

BADEN-POWELL, R. S. S. 2006: *Rady skautským vodcom*. 2. slovenské vyd. Bratislava: Slovenský skauting, 65 s. ISBN 80-89136-48-6.

BOHUŠ, O. 2016: Zajímavá fakta a čísla. *Skauting: Najít kamarády – zažít dobrodružství*. [online]. © 2016 [cit. 2016-03-14]. Dostupné z: <http://www.skaut.cz/skauting/o-skautingu/fakta-cisla>

ČÁDA, F. 1913: *Význam skautování*. Praha: České lidové knihkupectví, 24. s.

Charta českého skautingu na počátku 21. století, 2005

ČINČERA, J. 2007: *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*. Brno: Paido, 116 s. ISBN 978-80-7315-147-8.

KLÁPŠTĚ P., RŮŽIČKA V., ZEISEK V. et al. 2008: *Skauting: měsíčník pro skautskou výchovu - Příroda kolem nás*. Praha: Tiskové a distribuční centrum, 112 s. ISSN 1210-9827.

- Korčák, P. 1991: *Naše společná budoucnost: světová komise pro životní prostředí a rozvoj*. Vyd. 1. překlad. Praha: Academia, ISBN 80-85368-07-2.
- KUPKA, O. 2010: *Nováček vlčat*. 1. vyd. Ilustrace Adolf Dudek, Josef Pospíchal. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, 45 s. ISBN 978-80-86825-47-2.
- KUPKA, O. 2010: *Mauglí v džungli: 2. stupeň stezky vlčat*. 1. vyd. Ilustrace Oldřich Hyvnar. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, 63 s. ISBN 978-80-86825-49-6.
- KUPKA, O. 2008: *Cesta země: 1. stupeň skautské stezky*. 1. vyd. Praha: Junák, 86 s. ISBN 978-80-86825-25-0.
- LESKOVCOVÁ M., MATOUŠKOVÁ PRYLOVÁ L., PALACKÁ A. 2012: *Environmentální výchova v České republice a v EU, systém environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 108 s. ISBN 978-80-87472-42-2.
- MÁCHAL, A. 2000: *Průvodce praktickou ekologickou výchovou*. Brno: Rezekvítek, 205 s. ISBN 80-902954-0-1.
- MÁCHAL A., NOVÁČKOVÁ H., SOBOTOVÁ L. 2012: *Úvod do environmentální výchovy a globálního rozvojového vzdělávání: soubor učebních textů*. 1. vyd. Brno: Lipka - školské zařízení pro environmentální vzdělávání, 282 s. ISBN 978-80-87604-01-4.
- NAGY, L. 1999: *250 miliónů skautů*. 1. české vyd. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, 154 s. ISBN 80-86109-23-2.
- NaZemi. Skauti na Zemi* [online]. Brno, 2014 [cit. 2016-04-21]. Dostupné z: <http://www.nazemi.cz/cs/skauti>
- Místní Agenda21. Agenda21* [online].[cit. 2016-04-21]. Dostupné z: <http://ma21.cenia.cz/Z%C3%A1kladn%C3%ADinformaceoMA21/Agenda21/tabid/101/language/cs-CZ/Default.aspx>
- NEHYBA, J. 2007: *Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity: Proměny skautského výchovného systému v historické perspektivě*. Brno: Ústav pedagogických věd FF MU, 157-165 s. ISSN 2336-4521.
- NEUWIRTHOVÁ, B. 2013: *Vůdcovská zkouška: příručka nejen k přípravě na vůdcovskou zkoušku*. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, Tiskové a distribuční centrum, 246 s. ISBN 978-80-86825-81-6.
- PARRY, J. 2006: *Sport and Olympism: Universals and Multiculturalism. Journal of the Philosophy of Sport*, 33, 188-204
- PECHA, L. 1999: *Woodcraft: lesní moudrost a lesní bratrstvo*. V Olomouci: Votobia, 342s. ISBN 80-7198-353-5.
- PLAJNER, R. 1992: *Zavátou junáckou stezkou*. 1. vyd. Praha: Junácká edice, 228 s. ISBN 80-85209-25-x.
- RUSEK, L. 2003: *Skauting a příroda*. 1. vyd. Olomouc, 12 s.

- RŮŽIČKA, V. 2000: *Příroda a ekologie*. Vyd. 1. Praha: Junák, Edice vůdcovská zkouška, 71 s. ISBN 80-86109-38-0.
- SETON, E. T. 1991: *Kniha lesní moudrosti*. 2.vyd. Praha: Olympia, 338 s. ISBN 80-7033-084-8.
- SETON E. T. 2005: *Dva divoši: dobrodružství dvou chlapců, kteří se učili žít jako indiáni*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 259 s. ISBN 80-251-0851-1.
- SP EVVO ČR – Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty*
- Stanovy Junáka – svazu skautů a skautek ČR*. 2001. X. Valným sněm Junáka ve Vsetíně
- Stanovy Junáka – český skaut, z. s.* 2014. XIV. Valný sněm Junáka v Litomyšli
- Strategie 2022: Inspirovat skautingem*. 2014. Vyd. Junák – svaz skautů a skautek ČR.
- Svítek březové kůry: kniha orlích per a mistrovství*. 2013. 3. nov. zprac. uprav. vyd. Praha: Liga lesní moudrosti, 44 s. ISBN 978-80-904567-3-0.
- SVOBODA, M. 1994: *Hledání zaváté stezky: Příspěvek k dějinám čes. skautingu*. 1.vyd. Praha: Leprez, 304 s. ISBN 80-900821-8-1.
- SVOJSÍK, A. B. 1991: *Základy Junáctví*. 3. nezměn. vyd. Praha: Meker a Junácká edice, 724 s. ISBN 80-703-2001-x.
- ŠANTORA, R. 2012: *Skautské století: dobrodružný příběh 100 let českého skautingu*. 1. vyd. Praha: Junák - TDC, 253 s. ISBN 978-80-86825-72-4.
- Výroční zpráva Junáka*. 2001. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, ISBN 80 86109-83-6.
- Výroční zpráva Junáka*. 2002. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, ISBN 80 86109-95-x.
- Výroční zpráva Junáka*. 2003. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, ISBN 80-86825-03-5.
- Výroční zpráva Junáka*. 2004. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, ISBN 80-86825-11-6.
- Výroční zpráva Junáka*. 2005. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, ISBN 80-86825-13-2.
- Výroční zpráva Junáka*. 2007. Praha: Junák svaz skautů a skautek ČR, ISSN 12112-9070.
- Výroční zpráva Junáka*. 2008. Praha: Junák svaz skautů a skautek ČR, ISSN 12112-9070.
- Výroční zpráva Junáka*. 2009. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, ISBN 978-80-86825-46-5.
- Výroční zpráva Junáka*. 2010. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, ISBN 978-80-86825-61-8.
- Výroční zpráva Junáka*. 2011. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, ISBN 978-80-86825-74-8.

Výroční zpráva Junáka. 2012. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, Tiskové a distribuční centrum, ISBN 978-80-86825-82-3.

Výroční zpráva Junáka. 2013. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, Tiskové a distribuční centrum, ISBN 978-80-7501-058-2.

Výroční zpráva Junáka. 2014. Praha: Junák – český skaut, Tiskové a distribuční centrum, z. s.

ZEISEK, V. 2014: *Skautská výchovná metoda: A její proměny za poslední století*

Zhodnocení Strategie 2022, externí pohled na Junáka a možnosti dalšího rozvoje. 2015. Vyd. The Boston Consulting Group

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

A. B. Svojsík – Antonín Benjamin Svojsík

B. P. – Baden-Powell

BSA – Boy Scout of America

ČR – Česká republika

E. T. Seton – Ernest Thompson Seton

EU – Evropská unie

EV – environmentální výchova

EVVO – environmentální vzdělávání, výchova a osvěta

R. Baden-Powell – Rober Baden-Powell

SP EVVO ČR – Státní program environmentální vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice

TUR – trvale udržitelný rozvoj

ŽP – životní prostředí

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 – Skautský zákon, zákon vlčat, skautský slib, slib vlčat, heslo skautů, heslo vlčat

Příloha 2 – Fotografie z oddílové činnosti

Příloha 1

Skautský zákon, zákon vlčat, skautský slib, slib vlčat, heslo skautů, heslo vlčat

Skautský zákon

1. Skaut je pravdomluvný.
2. Skaut je věrný a oddaný.
3. Skaut je prospěšný a pomáhá jiným.
4. Skaut je přítelem všech lidí dobré vůle a bratrem každého skauta.
5. Skaut je zdvořilý
6. Skaut je ochráncem přírody a cenných výtvorů lidských.
7. Skaut je poslušný rodičů, představených a vůdců.
8. Skaut je veselý myslí.
9. Skaut je hospodárný.

Zákon vlčat

1. Vlče se nikdy nepoddá samo sobě.
2. Vlče vždy poddá staršímu vlku.

10. Skaut je čistý v myšlení, slovech i skutcích.

Skautský slib

Slibuji na svou čest, jak dovedu nejlépe: sloužit nejvyšší Pravdě a Lásce věrně v každé době, plnit povinnosti vlastní a zachovávat zákony skautské, duší i tělem být připraven pomáhat vlasti i bližním.

K tomu mi dopomáhej Bůh.
(dobrovolný dodatek)

Heslo skautů
Buď připraven!

Slib vlčat

Slibuji, že se vynasnažím být poslušným vlčetem své smečky, se kterou budu hledat nejvyšší Pravdu a Lásku, že každý den vykonám dobrý skutek.

K tomu mi dopomáhej Bůh
(dobrovolný dodatek)

Heslo vlčat
Naší snahou nejlepší buď čin!

Příloha 2

Fotografie z oddílové činnosti

Všechny použité fotografie pochází ze skautského oddílu v Prušánkách.

Obr. 1: Skládání skautského slibu v Olešnici
2002

*Obr. 2: Skládání slibu světlušek na táboře,
2011*

*Obr. 3: Skládání slibu vlčat ve Vysokých
Žibřidovicích, 2012
foto Michal Uher*

Obr. 4: Obnova skautských slibů při mši svaté, 2007

*Obr. 6: Obnova skautských slibů na Obřadostě Otava
foto Vojtěch Sukup*
*Obřad skautských slibů na Pálavě, 2013
foto Vojtěch Sukup*

Obr. 7: Vaření v přírodě

Obr. 8: Stavba indiánské sauny na táboře

Obr. 9: Táborová indiánská sauna

Obr. 10: Nocleh v přírodě při dvoudenní výpravě

Obr. 11: Svojsíkův závod v Boskovicích, 2015

Obr. 12: Astronomický kroužek na táboře, 2015

Obr. 13: Etapová celotáborová hra na táboře v Nové Vsi u Batelova, 2015

Obr. 14: Táborová kuchyně

Obr. 15: Táborová rozsvička

Obr. 16: Táborová rukodělná činnost se dřevem

Obr. 17: Tradiční táborové ohně

Obr. 18: Táborové putování

Obr. 19: Táborové rybaření

Obr. 20: Úlovek a jeho puštění

Obr. 21: Ještěrka – obyvatel areálu klubovny

Obr. 22: „Ochočený“ motýl